

ВІДГУК

на дисертацію Наталії Володимирівни Вусатюк «Літературно-критичний дискурс київських неокласиків», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література

Важливість дослідження літературознавчої спадщини певної літературної групи видається самозрозумілим, оскільки воно дозволяє в контексті історії літератури не тільки цілісно дослідити цю творчу спадщину такої групи, але й означити літературознавчі концепції її авторів, задекларувати їхні творчі прагнення, світоглядні домінанти й напрямні творчих інтенцій. Однак до останнього часу в українському літературознавстві вивчення запропонованої проблеми проводилося несистематично, без певної структуризації й спроб упорядкування таких досліджень. Цілісного, комплексного дослідження проблеми літературознавчої спадщини київських неокласиків до цього часу не було. Тому в українському літературознавстві давно назріла потреба вивчення проблем студій над літературознавчою та літературно-критичною спадщиною неокласиків як творчої цілісності. Такий напрямок студій стає одним із важливих завдань сучасних досліджень мистецької літератури.

У дисертації Наталії Вусатюк «Літературно-критичний дискурс київських неокласиків» задекларовано нові підходи до вивчення цього феномену, запропоновано нові й оригінальні методологічні вирішення стратегій вивчення поставленої проблеми.

Вивчення літературознавчого, літературно-критичного набутку київських неокласиків потребує переходу від нагромадження фактів і спроб концептуального їх освоєння й представлення окремого із них до певної інтерпретаційної моделі, яка б дала можливість провести дефрагментацію й сфокусувати увесь загал цих фактів і концепцій у достатньо цілісну теоретико-літературознавчу картину.

Архітектоніка дисертації Н. Вусатюк декларує свою оптимальність у ракурсі дослідження поставленої проблеми. Дослідницька стратегія дисертації

ґрунтується на широкому колі наукових джерел як компаративістичних студій, так і праць, присвячених літературознавчим студіям окремих дослідників письменства. Свідченням добротності роботи є великий перелік публікацій – бібліографії досліджень проблеми, поставленої у темі запропонованого дослідження.

Робота складається з трьох співмірних за обсягом і глибиною аналізу розділів. У вступі визначено мету дослідження, висвітлено питання про методи реалізації поставлених завдань. Обґрунтовано актуальність роботи, її наукову новизну, вказано практичну цінність результатів дисертації. Отож таке дослідження є украй на часі.

Дисертантка поєднала у своїй науковій студії два методологічні підходи, які власне й дозволили досягнути у роботі особливого, сказати б, стереоскопічного, різноплощинного представлення, з одного боку, рецепції київськими неокласиками творчих постатей та набутку тих чи інших письменників, творів світової та української літератури, тих стильових течій, які вони вважали співзвучними своїй творчості, а з іншого – з позиції літературознавчо-філософського підходу (студіюючи критику неокласиків не лише як інструмент аналізу, але й як фундаментальний спосіб буття, що визначає умови наукового пізнання) встановлено розуміння і бачення завдань літературної критики неокласиками-дослідниками красного письменства, означено співзвучні їм літературознавчі концепції, ідеї та методологічні й інтерпретаційні принципи.

Залучення ж достатньо повного корпусу історико-літературних, теоретичних, літературно-критичних, епістолярних та автобіографічних текстів кожного з літературознавців-неокласиків та їхнє компаративістичне зіставлення дало змогу виявити спільні проблематичні поля (перефразовуючи П'єра Бурдьє) та спільні методологічні підходи до студій над літературою окремих літературних епох та течій.

Саме для такої дослідницької перспективи цілком вмотивовано об'єктом дослідження обрано літературно-критичні, історико-літературні й теоретичні

тексти київських неокласиків та їхнього кола, а додатковими джерелами стають мемуаристика, щоденники, епістолярій і художні твори, опубліковані та неопубліковані літературно-критичні тексти. Предметом дослідження є літературно-критичний дискурс київських неокласиків в контекстуальному просторі.

У першому розділі дисертації «Світоглядно-естетичні горизонти київських неокласиків» її авторка аналізує наукове становлення неокласиків, досліджує пов'язаність їхнього автобіографічного дискурсу і літературознавчих зацікавлень. Україв важливим тут бачиться проведене дослідницею представлення ролі професора Володимира Перетца та його семінарію, інших викладачів Київського університету – Андрія Лободи, Олександра Лук'яненка в формуванні наукових зацікавлень неокласиків. Дослідниця виразно окреслює домінантні світоглядні патерни київського неокласицизму, серед яких визначальним і в їхній поетичній творчості, й у наукових студіях є не тільки трепетне ставлення до літературно-мистецької традиції, а й формування її особливої перспективи – своїми перекладами античних авторів і власною поетичною творчістю.

Другий розділ – «Формування українського літературного канону» – присвячений розглядові проблеми формування київськими неокласиками канону та історії літератури (і не тільки української), їх національних та онтологічних вимірів, «канонізаторів та епігонів» у літературному процесі, ревізії народницького канону, переоцінці літературної традиції. Окремо дослідниця розглядає різні форми репрезентації канону, субканонів. Важливим елементом у цьому розділі є й студії дискурсу модернізму в літературній критиці неокласиків, їхнього розуміння стильових течій модернізму, таксономій (у їхньому розумінні) понять «доби модернізму», «модерну» та «символізму», «неоромантизму» «новоромантизму», бачення ними повнішого вияву модернізму в поезії, а не у прозі, намагання (насамперед М. Зерова) подати генераційну класифікацію модерністів. Такий підхід дає змогу вписати літературознавчі концепції неокласичного літературознавства у діахронічний

простір студій над Модернізмом та його стильовими прикметами українського літературознавства за останнє століття – аж до сучасності.

У цьому ж розділі дисертантка розглядає й концептуальне бачення неокласиками прикметних рис розвитку українського письменства після національної революції в Україні, зокрема й «одночасний виступ і символістів, і неокласиків, і футуристів, об'єднаних спільно боротьбою з пошевченківською поетичною традицією...» (с. 107). Тут же розглянуто і різні підходи до розгляду прикметних рис неокласицизму та авангардизму, зокрема й рецепцію неокласиками українського футуризму.

У третьому розділі «Літературна критика: теорія та інтерпретативна практика» авторка студіює завдання літературної критики з перспективи київських неокласиків, тенденцій поєднання критики та історико-літературних студій, уявлення неокласиків про взаємовідносини критики й історії літератури, про етапи розвитку української критики – в контексті історії українського літературознавства. При цьому дисертантка наголошує на складності створення спільної таксономії неокласиків – з огляду на неоднорідність їхніх методологічних підходів і об'єктів студій. Водночас вона акцентує на спадку позитивізму у критеріях науковості, фактажу, бібліографування, джерелознавстві та текстології, у формалістських та структуралістських пошуках, соціологічних підходах київських неокласиків.

Загалом же у запропонованому дослідженні особливий акцент покладено на ідеї, що «питання цілісності літературно-критичного дискурсу київських неокласиків – дискусійне. Літературознавці неокласичного кола мали різні індивідуальні методологічні підходи, тяжіли до “освіченого еkleктизму”, але було й те, що їх об'єднувало: подібні світоглядно-естетичні переконання, зацікавленість спільною літературною проблематикою й суголосні дослідницькі теми, переважно збіг у поглядах на такі концептуальні поняття теорії літератури, як традиція, історія літератури, канон, форма, стиль, обов'язкове введення компаративістичного аспекту до студій, однакове бачення

шляхів розвитку української літератури та, зрештою, всі вони були представниками українського інтелектуалізму» (с. 211-212).

Доказовість представлених у роботі положень – одна із важливих прикмет значущості дисертації. Найістотніші наукові результати, уміщені в роботі, можна означити такими положеннями:

– у дисертації Н. Вусатюк представлено основні етапи становлення й розвитку літературно-критичного дискурсу та означено концепт літературної традиції в дискурсі київських неокласиків; зібрано й проаналізовано корпус їхніх опублікованих і рукописних (архівних) літературно-критичних текстів, реконструювано культурно-історичні контексти їх постання; простудійовано концепцію Античності та класицизму в працях неокласиків та розглянуто неокласичний авторефлексивний дискурс; досліджено способи формування і репрезентації українського літературного канону київськими неокласиками; охарактеризовано особливості рецепції ними українського модернізму й авангардизму; обґрунтовано теоретичні аспекти розуміння неокласиками сутності та функцій літературної критики та розглянуто теоретико-методологічну базу неокласичної критики, виявивши притаманні їй літературознавчі підходи.

У дисертації Наталії Вусатюк «Літературно-критичний дискурс київських неокласиків» розвинуто положення історії української літератури та теорії літератури. Авторка узагальнила й синтезувала літературно-критичну спадщину київських неокласиків, окреслила характерні особливості їхнього літературно-критичного дискурсу. У роботі Наталії Вусатюк дотримано усіх вимог до логіко-структурної схеми наукової роботи. Отримані наукові результати цілком відповідають задекларованій меті та завданням дисертації. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Відтак переходимо до критичної частини. Як і кожна наукова робота, дисертація Наталії Вусатюк «Літературно-критичний дискурс київських неокласиків» є доброю підставою для дискусій і обміном думок. Не применшуючи наукового здобутку дослідження, слід зробити кілька

зауважень до роботи. Як і кожна неординарна праця, дисертація викликає низку роздумів, суб'єктивних незгод, побажань.

1. Як видається, в роботі варто було б точніше окреслити масив тих літературознавчих, критичних студій чи епістолярію (бодай дескриптивно), які дисертантці не вдалося залучити до свого дослідження. Це б показало, з одного боку, наскільки повно у роботі використано літературознавчу спадщину київських неокласиків (як, наприклад, для вивчення неокласичного авторефлексивного дискурсу масиву листів Юрія Клена до Дмитра Донцова – з еміграційної перспективи).

2. Оскільки в дисертації достатньо повно розглянуто проблеми співіснування й протиставлення неокласицизму та авангарду, можливим бачився також і розгляд проблем таких відносин між «пролетарською літературою» (яка, як і футуризм, є ідеологічно й ідейно подібна і, навіть споріднена (вони, наприклад, однозначно відкидають традицію)) та неокласицизмом.

3. У контексті поставлених у дисертації проблем чи не варто було б звернути увагу й на зацікавлення неокласиками іншими сферами гуманітаристики, де проявляються подібні до літературознавчого дискурсу тенденції (як наприклад у підручнику М. Драй-Хмари «Слов'янознавство»).

4. Матеріалом дослідження наукової роботи є літературознавча спадщина київських неокласиків; у ній окреслено характерні особливості їхнього літературно-критичного дискурсу, що дозволяє побачити нові виміри функціонування індивідуально-авторської особливості їхніх літературознавчих, літературно-критичних здобутків. Чи не варто було б у дисертації розглянути (теж бодай описово – для компаративістичного зіставлення) подібні літературознавчі пошуки, наприклад, у Максима Багдановіча, означити їхнє бачення в дослідженнях Михайла Драй-Хмари – тим більш, що Багдановіч був і поетом-неокласиком, і теж і дослідником української літератури (творчості Тараса Шевченка, Лесі Українки, Грицька Чупринки), щоб виявити як

індивідуально-авторські літературознавчі підходи білоруського неокласика суголосні з тенденціями неокласичного літературознавчого дискурсу в Україні.

Загалом же, у дисертації представлено широкомасштабну картину особливостей еволюції літературознавчого дискурсу неокласиків, залучено до наукового обігу й проаналізовано та проінтерпретовано широкий масив їхнього літературознавчого та літературно-критичного набутку (багато з якого представлено, опрацьовано й проаналізовано вперше), поглиблено розуміння методологічних стратегій та методичних підходів київських неокласиків до досліджень мистецької літератури. Наукова новизна представленої до захисту наукової роботи є незаперечною. Дисертація Наталії Вусатюк «Літературно-критичний дискурс київських неокласиків» є завершеним, самостійним та цілісним науковим дослідженням. У роботі цілісно представлено науково обґрунтовані положення, які опираються на всеохопному й багатоплановому аналізі як теоретичного матеріалу, так і вивченні допоміжних матеріалів. Можна твердити, що дослідниця досягла задекларованої мети. Висновки у представленій науковій студії чіткі й обґрунтовані й відображають результати дослідницького пошуку Авторки.

Стверджую, що наукова робота Наталії Вусатюк «Літературно-критичний дискурс київських неокласиків» є оригінальним та самостійним дослідженням. У ній представлено науково обґрунтовані положення, вона містить новизну висновків і практичну цінність. Науковий рівень дисертації високий, заявлена тема розкрита повністю. Вважаю, що представлене дослідження є безсумнівним науковим внеском в історію української літератури; вона розширює, узагальнює й поглиблює знання про літературознавчі концепції київських неокласиків, неокласичний авторефлексивний дискурс, методологічні аспекти та особливості їхнього літературознавчого пошуку.

Дисертація Наталії Вусатюк «Літературно-критичний дискурс київських неокласиків» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р.; наказу № 1220 від 23.09.2019 р. «Про опублікування результатів дисертацій

на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» зі змінами і доповненнями, наказами Міністерства освіти і науки України від 27.05.2022 р., № 496, 08.03.2024 р. № 285; наказу «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література.

Офіційний опонент

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української літератури та теорії літератури
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Г. Глаф

Ігор НАБИТОВИЧ

Підпис професора Набитович І.

засвідчує.

*Проректор з науково-педагогічних
робот*

Ігор СВЯТОРОК